

Žemberová, Viera

Nocturn i memor fuit poeta et translator

Slavica litteraria. 2018, vol. 21, iss. 2, pp. 115-118

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SL2018-2-11>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/138606>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Nocturn i memor fuit poeta et translator

Viera Žemberová (Prešov)

Rozpomienka na básnika a prekladateľa PhDr. Juraja Andričička sa spája s vydaním ním zostaveného výberu a jeho prekladu z poézie symbolistu Andreja Beheho *Večné volanie* v roku 2018. Nádherná adjustáž knihy je doplnená meditatívnymi farebnými ilustráciami s motívom ľudskej hlavy, ktorá už nepoteší Andričičkovo žičlivé, uvážlivé, ale predovšetkým tvorivo zadumané prijímanie všetkého, čo je ľudské aj z ľudí, a to aj vtedy, keď ho práve ono v reálnej skutočnosti zraňovalo.

Slavistické zázemie PhDr. Juraja Andričička (28. 4. 1937 – 29. 1. 2017) sa v jeho autorskej, literárnej a odborne vysoko cenenej prekladateľskej tvorbe profilovalo najvýraznejšie v čase jeho pražských štúdií (1956–1960) na Vysokej škole ruského jazyka a literatúry. Po skončení akademických štúdií sa vrátil na východné Slovensko, profesijne prešiel viacerými činnosťami, od pedagóga cez roky v slobodnom povolání s prvými knižnými vydania umeleckých prekladov z ruskej poézie až po roky spojené s prácou rešpektovaného redaktora a autora monodrámy *Luster* (1994), rozhlasových literárnych a televíznych pásiem pôsobiaceho do roku 2002 v literárno-dramatickej redakcii Slovenského rozhlasu v Košiciach.

Autorská dielňa skromného, tichého, ale v odbore a profesii v špecifickom médiu, akým rozhlas zostáva, dôrazného a náročného Juraja Andričička sa rozvíjala mnohými smermi. Rané literárne skusy na prelome šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov minulého storočia patria jeho básňam, ktoré uverejňovali redakcie martinského Matičného čítania a Slovenských pohľadov. V autorskej spolupráci s redakciou časopisu *Revue svetovej literatúry* rozvinul do šírky svoje slavistické vzdelanie, ktoré nasledujúce desaťročia uplatnil v početných prekladoch umeleckej a odbornej literatúry z ruštiny, bieloruštiny, ukrajinčiny, poľštiny, aby napokon v deväťdesiatych rokoch (1995 až 1997) rozšíril svoju prekladateľskú biografii o preklady z angličtiny titulmi *Vianoce u Flinstonovcov*, *Leví kráľ* a *101 dalmatíncov*.

O rozvážnosti a pokore, o ponornej senzibilitosti a úspornom výraze, teda o dôvere v slovo básne napovedajú zbierky Juraja Andričička *Vstupovanie na zem* (1970), *Neznelé spoluhlásky* (1973) a *Hryzoviská* (1985). To ony budú v plynúcom čase pripomínať a sprítomňovať básnika Juraja Andričička tak, ako si mladí čitatelia natrvalo uchovávajú v obľube jeho poetické, vizuálne dômyselne komponované a premýšľavé prózy *Plamienok* (1976) a *Cesta za slnkom* (1986). Prózu *Plamienok* si popri slovenských mladých čitateľoch prečítali ich rovesníci v nemeckom, fínskom a ukrajinskom preklade.

Básnické umenie ruskej a sovietskej literatúry vytvorilo pevné zázemie v Andričičkovej prekladateľskej dielni od roku 1973 až po rok 2018 plynule a v kontinuite. A tak sa stalo z vôle času, že je to výber *Večné volanie Andreja Beheho*, ktorý osudovo uzatvára bohatú a prekladateľsky výraznú, preto tak inšpirujúcu, biobibliografiu Juraja Andričička, jej

premyslený záber do hodnôt aj do bielych miest slovanskej poézie a umeleckej spisby iných druhových pôdorysov. Výber z poézie Andreja Beleho *Večné volanie*¹ osudovo prekročil v reálnom čase Juraja Andričička za horizont a za priamu intenzitu jeho životného svetla a poslania prekladateľa/prebásňovateľa slovanskej umeleckej literatúry do slovenčiny.

Prekladateľský talent a hlboká odborná zahľadenosť do dejín a do hodnôt ruskej poézie spája Juraja Andričička v sedemdesiatych rokoch so založenou profilovou slovenskou edíciou Lipa vo Východoslovenskom vydavateľstve v Košiciach. Do jej úspešných a oceňovaných edičných zámerov sa radia knižné vydania Andričičkových prekladov, začal prózami Andreja Platonova *Svetlo* (1973), po nich nasledujú ďalšie preklady, Vasilija Suchomlinského *Moje srdce patrí deťom* (1974), výnimočný výber z ruskej a sovietskej ľúbostnej poézie *Pieseň lásky* (1976; spoločne s Jánom Zamborom). Nasledujúce desaťročie rozširuje svoj prekladateľský záber o antológiu protifašistickej poézie *Verše proti smrti* (1980), o „kanadinský epos“ *Božské sano* (1982), „karakaplacký epos“ *Amazonky* (1983), k nim pribudnú podnetné prekladateľské zábery z ukrajinskej, ruskej, bieloruskej a poľskej literatúry, ktoré do slovenčiny – nie raz po mnohých rokoch – vrátili slovenským čitateľom autorskú tvorbu Michaila Lermontova, Alexeja Tolstého, Mychajla Kociubynského, Jevhena Hucala, Vasiľa Stefanyka, Olesa Hončara, Oleksandra Dovženka, Valerija Ševčuka, Hryhira Ťuťunika, Maksima Ryľského, Romana Ľubkivského, či Krysztofa Baczyńskiego, za všetky jeho výber poézie *Biela mágia* (1978) a nechýbajú ani antológie. Jedna je venovaná na Slovensku žijúcim autorom ukrajinskej prózy *Pod spoločným nebom* (1979), druhá modernej ukrajinskej poézii *Čistými rukami* (1980), ďalšia bieloruskej poézii *Rečou srdca* (1976) a tento vydavateľský žáner uzatvárajú bieloruské rozprávky *Čarovná písťala* (1983).

Pomenovanie výberu z poézie Andreja Beleho *Večné volanie* sa „rozrastá“ do osudových súvislostí nielen preto, že sa vrátil do slovenského literárneho života svojrázny predstaviteľ mladšej generácie ruských symbolistov, ktorého vo vývinových súvislostiach označujú za iniciátora genézy ruskej formálnej školy, ale i tým, že preklad jeho tvorca už (obrazne) nedržal, nemal takú možnosť, v rukách. Konečnosť uložená do pocitu veľkej ľudskej a kultúrnej straty a neodvolateľnosti s ňou spojených spomienok a zážitkov natrvalo zanechali Juraja Andričička tým, ktorí ho poznali a mohli s ním spolupracovať.

Výber z poézie básnika poetiky a noetiky ruského symbolizmu Andreja Beleho (1880–1934) vznikol s ambíciou komentovaného profilového prierezu z jeho poetologicky, esteticky a noeticky dynamickej tvorby, aj preto má svoje autentické zázemie, podľa editora Valerija Kupka, v ruskom vydaní *Stichotvorennija a poemy*². Kompozične sa vo výbere zámer zostaviť básnický a ľudský profil Beleho poézie utvoril z chronologických „blokov“ *Zlato v azúre, Popol, Urna, Hviezda po rozlúčke a básne z iných období*. Profesionálny prístup k autentickému veršovanému textu editor aj prekladateľ predstavili ako bilingválny koncept, v ktorom sa k ruskému originálu pridružil jeho slovenský básnický (in)variant. Týmto strategickým rozhodnutím poézia Andreja Beleho, žijúca naďalej „v čase“, oslovu-

1 BELYJ, Andrej: *Večné volanie* (Večnyj zov). Vybral, preložil, kalendárium a doslov Andrej Belyj napísal Juraj Andričič. Edične pripravil Valerij Kupka. Bratislava: Petrus, 2018. 313 s.

2 BELYJ, Andrej: *Stichotvorennija a poemy*. Moskva – Leningrad: Sovetskij pisateľ, 1966.

je historikov a teoretikov slovenských prekladateľských škôl, ale neobíde ani vyznavačov jedinečného estetického zážitku pôvodiny v ruskom jazyku.

Výnimočnosť vydania *Večného volania* dotvára literárnohistorický profil a personálny prierez básnikovou biografiou, Andričíkov „doslov“ *Andrej Belyj*³. Svojou osobitosťou, ako sprostredkovať poznatky literárnej histórie a súčasne uchovať emóciu čitateľského aj prekladateľského a prekladateľovho básnického a estetického zážitku viedli Juraja Andričíka k zámeru sprostredkovať svoje autentické poznania, a tak sa prelína v „doslove“ *Andrej Belyj* viaceró naračných metód aj rekonštrukčných postupov, pre ktoré kategória časovej následnosti nebola dominantná, preto sa žánrová otvorenosť spontánne vytvorila z mozaiky uznanie a vyznanie, komentár a fakt. Andričíkova výkladová stratégia sa rozhodla prepájať faktografiu zorganizovanú z údajov zostavených do *Kalendária* Andreja Beleho (Borisa Nikolajeviča Bugajeva, syna univerzitného profesora matematiky a klaviristky) s výkladom osobnosti Andreja Beleho v priesečníku literárnohistorického profilu jedinečného a nekonvenčného ruského symbolistu prepájaná s príbehom muža hľadajúceho súvislosti so všetkým, čím sa dokáže ľudský um, duch, talent obnovovať a čím sa dokáže, či môže tvorivo vymknúť zo súkolesia všedných človečenských trápení. Juraj Andričík taktó vymedzenú spojnicu medzi mužom a básnikom sleduje s porozumením a bez odsudkov, pripomína Beleho dôležitý kontakt s rodinou Soloviovcov, s V. Briusovom, A. Blokom, R. Steinerom, M. Gorkým; neobíde jeho spoluprácu s literárnymi periodikami ani roky prežité v zahraničí, po cestách svetom, predovšetkým vo Švajčiarsku a v Nemecku, odkiaľ sa v roku 1923 vráti bez manželky Asie Turgenevovej „domov“. Beleho umelecký svet a jeho koncept umenia a poézie sa vyrovnáva s invenciou prienikov medzi slovom a hudbou, výtvarným umením a orientálnou mystikou, čo ho mení aj na autora odborných textov o zvuku, rytme, teda príčinne o *Zmysle umenia* (1907). Zdedený hlboký vzťah k hudbe ovplyvní aj Beleho chápanie genológie a mediodborovosti, autorsky sa podpisuje pod cyklus symfónií, poém, pod román *Petrohrad* (1916 a 1922). Popri autorskej tvorbe, sérii odborných článkov na spoločenskovedné témy uchovali sa po Andrejovi Belom jeho články objasňujúce jeho chápanie a príčiny odlišných komparácií iniciovaných Dostojevským a Tolstým v roku 1911, Rudolfom Steinerom a Maximom Gorkým z roku 1917 alebo rozsiahla práca sústredená na *Gogolovo majstrovstvo* (1934). Andrej Belyj svoju osobitosť a talent uchoval aj v *Spomienkach na Bloka* (1922–1923), v osobných pamätiach z rokov 1930 až 1934, ktoré sú známe ako *Začiatok storočia* a *Medzi dvoma revolúciami*.

Svoj autorský a prekladateľský prienik k osobnosti Andreja Beleho vymedzil Juraj Andričík už v expozícii svojho výkladu, a to vtedy, keď zvýrazňuje, že ide o nezvyčajne talentovaného a povahou osobitého predstaviteľa „tzv. mladších symbolistov“, ktorý sa sústredil na to, aby s rovnako zmyšľajúcimi spisovateľmi, Alexejom Blokom a Viačeslavom Ivanovom, sa „*podujal duchovne obrodiť nielen poéziu, umeleckú tvorbu a kultúru vôbec, ale aj celú spoločnosť [...]*“, preto bude Juraj Andričík o Belom uvažovať „*nielen ako o básnikovi [...], ale ako o osobnosti so všestrannými dimenziami ducha [...]*, lebo „*Belyj bol predovšetkým organizátor a teoretik symbolizmu*“, no nebude možné dôkladne mu porozumieť a oceniť ho „*bez súhrnu jeho intelektuálnych a umeleckých schopností*“⁴.

3 ANDRIČÍK, Juraj: *Andrej Belyj*. In: BELYJ, Andrej: *Večné volanie*. Op. cit., s. 291–310.

4 Tamže, s. 291.

Život má svoj počiatok aj koniec, a tie prichádzajú vtedy, keď nastane čas uzavrieť svoje veci, ale nie vždy sa stane tak, aby stôl zostal čistý a aby výsledky ten, kto za ním sedel a tvorivo na úžitok kultúrneho spoločenstva pracoval, bol pri všetkom tom, čo na stole vzniklo a začalo žiť medzi čitateľmi svoj samostatný príbeh. Pomyselné hry so životom sa vyhrávajú len ťažko, preto je človek obdarený pamäťou, a tak hoci básnika, prekladateľa a dobrého človeka PhDr. Juraja Andrička nebudeme stretať, bude s nami aj prostredníctvom toho, čo natrvalo uchováva ním napísané a ním preložené umelecké texty.

prof. PhDr. Viera Žemberová, CSc.

Inštitút slovakistiky a mediálnych štúdií
Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove
Ul. 17. novembra 1, 080 00 Prešov, Slovensko
viera.zemberova@ff.unipo.sk